

DELO

TRST 30. decembra 1991 - Leto XLIII. - Štev. 16-17-18 - Petnajstdnevnik - Quindicinale - Abb. postale - Gruppo II-B/70% - 700 lir

Direktor ALBIN Škerk - Ureja uredniški odbor - Odgovarja FERDI ZIDAR - Uredništvo in uprava: Trst, Ulica S. Spiridione 7 - Telefon (040) 366833
Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi 2, tel. (0481) 84436 - Poštni tekoči račun 14454342 - Letna naročnina 12.000 lir - Tisk in fotostavek GRAPHART - tel. (040) 772151

Slovo od leta 1991

V novo obdobje za Evropo in svet

Tudi leto 1991 je bilo zgodovinsko: označeno z dogodki, ki odpirajo novo obdobje za Evropo in svet.

Kakšno bo to novo obdobje, ni še jasno; jasno pa je, da bo pri starem ostalo le malokje.

Žal prihaja do sprememb tudi po tragični poti. Na Hrvaškem divja vojna, kakršnih smo bili prepričani, da nebo nikoli več. Zdaj pa se nemara na to vojno že polagoma privajamo. Grozote doživljamo manj zgroženo, kot bi si še včeraj mislili. Javno mnenje se zdaj zdrzne in mobilizira prej zaradi poškodovanega središča Dubrovnika kot zaradi človeških žrtev...

Človek se sprašuje, če je razširitev grozot res nekaj nemogočega. Očitno je nujna velika potrpežljivost in racionalnost na "vrhu" in na "bazi" držav in narodov za mirno urejanje sporov in nesporazumov ter za usklajevanje navzkrižnih interesov. Nujno je seveda biti v to prepričani, sicer bi se zgodovina lahko potrdila v svoji tragičnosti.

Na prihodnost in na življenje pa moramo vendar gledati z optimizmom. Svet in Evropa, v katerem smo tudi mi, sta pred nalogo, da izpeljeta prehod v nov evropski in svetovni "zemljevid" na miren način. To je resničen izziv današnjega dne in biti za tako opredelitev je tudi danes politična izbira.

Pred nekaj dnevi, 25. decembra, se je zelo dostojanstveno poslovil Gorbačov kot predsednik SZ, katere zdaj ni več. Izrazil je zaskrbljenost nad razvojem stvari v državi (zdaj državah), kjer je prav on začel in vodil korenito reformistično politiko. Zakaj mu ne bi verjeli, ko pravi, da je zaskrbljen in nemiren? Nekatere poteze njegovih naslednikov niso ravno najbolj demokratične. Poleg tega, če dobro pomislimo, gre za enega najbolj iskrenih in poštenih državnikov tega časa, za politika, ki je celemu svetu vlival zaupanje in občutek varnosti s svojo premočrtno politiko, v kateri ni bilo že na videz prostora za sleparije in špekulacije. Ne vemo, katero bo odslej njegovo mesto na politični sceni. Gotovo pa je, da je dal svetovni politiki neizbrisni pečat in da bo ostal kot vzorec za presojanje politike na-splah.

Pri nas v Italiji tak tip politike ni ravno razširjen. Vsi so nekam skrivnostni, "uspešen" politik mora biti tak, da eno govori, drugo

misli, da nikoli ne veš, kaj v resnici hoče...

Vse se nekako menca, obrača, po potrebi ponareja, poskrije, odkrije itd., samo zato da ostaja vse pri starem.

Oblast imajo namreč vedno eni in isti že vso poveljno dobo. Kje je še tako v Evropi? Tudi zaradi tega poznata italijanski sistem in družba vsak dan več znakov degeneriranja in se naveličanost ljudi širi. Mar bo leto 1992 končno tudi v Italiji prineslo konkretnije reforme, začeniši z volilno? Da bomo lahko računali na občasno zamenjavo na oblasti...

Bo na političnem prizorišču novo leto res novo?

O naši manjšini pišemo več druge. Upajmo, da bo 1992 tudi zanjo boljše!

Vesele praznike in vso srečo v novem letu želi bralcem, tovarišem in prijateljem

uredništvo DELA

Pobude Slovenske komponente DSL za prihodnje leto

Manjšina mora biti avtonomen subjekt lastnega razvoja

Številna vprašanja, ki so vezana na trenutni položaj slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, predvsem pa na perspektive njenega nadaljnjega razvoja, so bila v središču razprave na razširjeni seji slovenske komponente Demokratične stranke levice, ki je bila v torek, 17. t.m. na Opčinah.

Srečanje je bilo nadvse pozitivno, tako glede na število prisotnih članov, kot tudi glede na kakovost in treznost razprave v katero so posegli Darko Bratina, Pavel Fonda, Boris Iskra, Sandor Tence, Anamarija Kalc, Ace Mermolja, Wilhelm Rudi in Dolfi, Čuk Albert, Edvin Švab, Tamara Blažina, Nives Košuta, Torči Sosič, Ravel Kodrič.

Uvodne besede za razmišljanje je podal deželni svetovalec Miloš Budin, ki je nanizal nekaj osnovnih vprašanj, s katerimi se trenutno ubada naša manjšina, v prvi vrsti seveda Primorski dnevnik. Podal je analizo dosedanjih dogajanj ter obrazložil dosedanja stališča DSL do tega vprašanja.

Iz razprave, ki je sledila, je bilo razvidno, da je vprašanje dnevnika le povod za veliko bolj razčlenjeno debato okrog najbolj aktualnih aspektov življenja Slovencev v Italiji; predvsem so se prisotni zaustavili pri novem položaju, ki je nastal tudi znotraj manjšine, (kot upravičena ali neupravičena posledica njenih finančnih

razmer in zmogljivosti. Dokaj kritične pripombe je bilo slišati glede na nekatere rešitve, ki se nam ponujajo.

Nekatera razmišljanja so bila povezovalna nit skoraj vseh posegov: v prvi vrsti potreba po kvalitetnejšem političnemu razpravljanju znotraj manjšine. Ne moremo in ne smemo se zadovoljiti, da se vsi problemi rešujejo z lotizacijo mest v raznih ustanovah, da se vsa razprava suče samo okrog porazdelitve finančnih sredstev, ne glede na kakovost, ne glede na vsebino. Res so manjšina in z njo vse njene ustanove in organizacije, občutila tudi na lastni koži vso težo sprememb, ki so nastale v matični domovini, vendar to še ne pomeni, da moramo zaradi tega izgubiti svojo identiteto, svojo subjektivnost in miselno ter kulturno politično avtonomijo. Do izraza je prišla potreba po večji "glasnosti" znotraj manjšine same; nedopustno je, da se danes sklepa o nadaljnji usodi manjšine, ne da bi bila ona pri tem soudeležena. Dogajanja zadnjih mesecev dajejo vtis, kot da se dela mimo ljudi, tajno, in da se sprejemajo odločitve ter porazdeljujejo položaji ne glede na vsebino in ne glede na razploženje večine pripadnikov manjšine.

Govora je bilo še o predstavnstvu Slovencev; ponovno je bilo poudarjeno, da tako enotna delegacija kot

tudi sedanja dogovarjanja med dvema krovnicima organizacijama dejansko ne izčrpajo interesov manjšine: kdo je v tem trenutku legitimni predstavnik slovenske narodnostne skupnosti v Italiji? Kako naj v bodoče preidemo na sestavo predstavnštva, ki bo resnično odgovarjala razmerjem sil v manjšini? Skoraj vsi razpravljalci so izrazili potrebo po večji demokratizaciji in participaciji pri sprejemanju odločitev. V prvi vrsti pa rabimo nek celovit projekt razvoja, ki mora imeti v središču pozornosti interes manjšine, ki more ostati vseskozi avtonomen subjekt lastnega razvoja.

Pri ljudeh je opaziti neko naveličanost, neko apatičnost, saj se zavedajo, da nimajo vpliva na določene izbire. To dejstvo vnaprej šibi izbire in manjšino samo. Dovolj zgovoren je primer Primorskega dnevnika, za katerega žal bralci niso informirani o prizadevanjih, o stikih, o dogovorih za rešitev krizne situacije, ki je nastala. Nejevolja bralcev se zaenkrat izraža z govoricami o namenih po odpovedi naračnin. To pa gotovo ni pozitiven podatek! Negativno bo na naše ljudi vplivala porazdelitev sredstev iz zakona za obmejna območja, ki na noben način ne odraža kulturnega utripa znotraj manjšine.

Razprava na torkini seji pa ni bila sama sebi namen, ampak se je strnila

okrog dveh pubud, za katere so se prisotni dogovorili, da ju Slovenska komponenta DSL uresniči po počitnicah: odprta razprava o bodočnosti Primorskega dnevnika in ostalih slovenskih medijev; odprt posvet Slovenske komponente DSL, kjer naj se poglobijo že načeta vprašanja, ki zadevajo obstoj in razvoj slovenske narodnostne skupnosti v Italiji. Na posvetu bi morali oblikovati naša stališča, naš koncept, naše predloge, ki naj opredelijo vlogo manjšine na pragu leta 2.000 in njene perspektive.

Na istem večeru so se prisotni dotaknili še vprašanj strankinega časopisa DELO, še posebej pa so se zaustavili pri pripravah na bližnje politične in upravne volitve. Glede tega vprašanja bo potrebno še marsikatero srečanje; kot predvideva statut o avtonomiji slovenske komponente, bomo slovenske kandidate evidentirali sami. V torek je bilo le poudarjeno, da bo treba poiskati vse možne poti, da se zagotovi izvolitev slovenskega predstavnika v parlament. V tem smislu se je vsekakor že obvezalo osrednje vodstvo stranke.

Na seji je bilo v obravnavi tudi vprašanje novih upravnih organov SSG, ki bo dobilo novo institucionalno obliko.

Dežela se je izneverila sprejetim obvezam

Strankarski interesi preprečili odobritev zakona za razvoj in zaščito Krasa

Končalo se je tako, kot smo si pričakovali. Zakon za razvoj in zaščito Krasa na deželi ni bil odobren v teku leta 1991. Kljub temu, da so dogovor o sinhrotronu z jasnimi obvezami skupaj z nami (slovenskimi in kraškimi organizacijami, župani in KGS) podpisali tudi Predsednik deželne vlade Biasutti, odbornika Carbone in Rinaldi, župan Richetti, in to že skoraj pred dvema letoma. Kljub dani besedi in podpisom pod uradnim dokumentom iz tistega dogovora do danes ni uresničenega pravzaprav nič.

Ko govorimo o zakonu za Kras, ki naj bi bil najvažnejši del omenjenega dogovora, so mišljene finančne dotacije Kraški gorski skupnosti, s katerimi bi morala ta ustanova načrtovati in urediti na kraškem teritoriju - v prvi vrsti na področju vzhodnega Krasa - vrsto posegov (od ekonomskih do družbenih struktur in do posegov v naravno okolje), s katerimi bi kraško ravnovesje, njegovo prebivalstvo in naša narodnostna skupnost bolje zaščitili sebe pred pritiskom novih velikih objektov, kot so sinhrotron, raziskovalno območje, avtocesta, tovarno postajališče in podobni.

Subjekt, ki bi mu morali biti poverjeni ti projekti in posegi, je Kraška gorska skupnost; kaj predstavlja ta ustanova na Krasu, ni potrebno posebej razlagati, kot ni potrebno razlagati vloge gorskih skupnosti, ki so bile ustanovljene z državnim zakonom, nikjer drugje v deželi oziroma državi. Ta ustanova je predmet razprave in napadov le v Trstu, ker tu so razmere - kot vemo - "posebne". Zakaj?

KGS krije cel Kras, v njej imajo večino levica in Slovenci. Tak je namreč Kras in take so občine na Krasu.

Ampak nekaterim to ni po godu. Kako naj sprejme italijanski nacionalistični Trst, da bo na celotnem Krasu, tudi na tistem njegovem delu, ki spada pod tržaško občino, "ukazala" o določenih posegih na teritoriju javna ustanova, kjer imajo večino levica in Slovenci! In tako sta LPT in MSI zagnala na deželi proti temu zakonskemu osnutku pravi kraval, kot bi šlo za naskok Kra-

ševcev na Trst. LPT in MSI sicer nista del deželne vlade in Biasuttijev odbor ima večino brez njih, a kljub temu zakon ni bil odobren in niti dan na glasovanje. Če bi se to zgodilo, oziroma, če bi večina (torej v prvi vrsti KD in PSI) izglasovala ta zakon, bi desnica v Trstu obsojala PSI in KD, da sta popustili Slovincem. Ker smo pred volitvami, sta se PSI in KD temu izognili tako, da sta ustavili iter za sprejetje zakona. Na ta način se lahko pokažeta pred italijanskimi tržaškimi volilci, ki so pod vplivom LpT, kot čisti in "neomadeževani" is tega vidika. Dejstvo, da niso držali besede, ki so jo zapečatili s podpisom, nobenega od veljakov deželne

vlade očitno ne pretirano moti: moč volilnega interesa je na žalost večja...

Kot ponavadi so sicer svečano obljubili, da ... "danes sicer ne sprejmemo zakona, a ga bomo za gotovo jutri..."

Kaj bo torej v letu 1992? Bojimo se, da bodo preštudirali maneve, s katerim bodo ponudili zakon za Kras, v katerem bodo kompetence za uporabo predvidene finančne dotacije zaupane ustanovi, ki ni odraz kraškega prebivalstva (kot pa je KGS). Najbrž je prav to njihov cilj, zato vedno bolj glasno poudarjajo, da je po zakonu 142 o reformi krajevnih uprav predvideno, da bo KGS "skrčena" na same 3 občine (Repentabor, Zgonik in Devin-Nabrežina). Če bi aplicirali zakon 142 togo in dobe-

sedno, bi lahko do tega res prišlo, kar pomeni, da bi nas pripeljali žejne čez vodo. Ampak v interesu vseh, tako mesta kot podeželja je, da do tega ne pride - če želimo, da bo kraški teritorij bolje obvaroval sebe pred neogibnim pritiskom bližnjih mest, predvsem Trsta.

KGS gre zato okrepiti, tako s tem zakonom za družbeno- gospodarske posege kot s tem, da ji dežela poveri načrtovanje in upravljanje parka. Le stroge strankarske volilne interese je treba umakniti. A kaj, ko ta italijanski sitem "zahteva" predvsem to, da vsakdo pazi na svoje strankarske interese.

MILOŠ BUDIN

Izjava uslužbencev Slovenskega raziskovalnega Inštituta

Uslužbenci Slovenskega raziskovalnega inštituta, smo globoko zaskrbljeni zaradi hude ekonomske krize, v katero je Inštitut zašel, ravno v trenutku, ko je deželna vlada Furlanije Julijske krajine odobrila finančni prispevek na osnovi 2. člena zakona o obmejnih področjih (46/91).

Ekonomska kriza je le najočitejši izraz splošnejše krize delovanja inštituta, ki je v zadnjih letih izgubil znaten del svojega strokovnega potenciala in znanja, zbranega v prejšnjem intenzivnem in angažiranem delu osebja in sodelavcev.

Uslužbenci SLORI želijo poudariti pomembnost inštitutove vloge pri poglobljanju in širjenju spoznanj o naši manjšinski stvarnosti v njeni evropski uokviritvi.

Glede na vse to pozivamo osrednjo predstavniško organizacijo slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, Slovensko-kulturno gospodarsko zvezo in Svet slovenskih organizacij, da odločno in naglo posredujejo za rešitev odprtih vprašanj inštituta in še zlasti za:

1. takojšnji sklic Občnega zbora članov;
2. izdelavo splošnega načrta za prevrednotenje inštitutove vloge in za njegov razvoj, z opredelitvijo prednostnih nalog, ob upoštevanju tudi novih evropskih razmer;
3. pridobitev finančnih sredstev, ki so potrebna za izvajanje tega načrta;
4. oblikovanje novega Statuta, ki naj omogoči inštitutu učinkovitejši in bolj odprt stik z družbo, v kateri deluje;
5. jasen delovni načrt za leta 1992.

Ker se zavedamo težavnosti sedanjega položaja (s finančnega, vodstvenega in vsebinskega vidika), ne bomo mogli sprejeti nadaljnjih zavlačevanj. Statutarni okvir inštituta je presežen, ker se ga že dolgo ne spoštuje več, zato bi vsako sklicevanje nanj pomenilo zgolj nesmiselno podaljševanje sedanjega hiranja inštituta.

Upoštevač navedene pogoje, je osebje inštituta na razpolago za kakršenkoli doprinos v zvezi s sprejemanjem rokov, postopkov in vsebinskih aspektov sanacije sedanje krizne situacije. Hkrati pa izjavljamo, da ne sprejemamo logike, po kateri naj bi uslužbenci prevzemali posledice položaja, za katerega nismo in ne moremo biti odgovorni.

V tem izredno težkem trenutku za vse ustanove slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, izraža osebje SLORI svojo občuteno solidarnost vsem tistim, ki jim grozi izguba delovnega mesta in vabi slovensko javnost, da resno razmisli o sedanjem dogajanju znotraj naše skupnosti.

Trst, Gorica, Čedad,
Kanalska dolina
20. december 1991

TČ

Milan Kučan v Dijaškem domu

Slovesnosti ob 45. obletnici slovenskega Dijaškega doma Srečko Kosovel v Trstu se je udeležil tudi predsednik predsedstva Republike Slovenije Milan Kučan.

1991 - Ne bo nam žal za teboj

Končuje se leto, v katerem se je zgodilo toliko stvari, da izgleda daljše kot prej deset let. Redkokdaj sem tako čakala na novo leto. Kar zaključiti se, 1991, ne bo nam žal za teboj.

Ne zdi se mi mogoče, da je pred komaj letom dni slovenski narod na referendumu izbral samostojnost. Vsa neuspešna pogajanja za preureditev jugoslovanske zveze, ki so privedla do proglasitve samostojnosti, napad armade, ki mu ne bi mogli verjeti, če ne bi videli na lastne oči, že v Sloveniji, kaj pa šele na Hrvaškem.

Vse to v majhnem, drobnem letu 1991. Pred letom dni se je začela vojna v Perzijskem zalivu. In vendar se mi Husein zdi oseba iz zgodovine, tiste šolske. Popolnoma smo že pozabili na iraško prebivalstvo, na Kurde, ki jih iraška vojska že ponovno napada, tako kot turška na svojem ozemlju, na šiite, ki so jih poklali, ko so po ne-

uspelem poskusu upora proti režimu skušali zbežati v Iran, na vse milijone delavcev iz revnih držav Azije in Afrike, ki so zaradi vojne izgubili delo v bogatem Kuwaitu in so se morali vrniti domov. Zalivska vojna je že v tem letu obrodila mirovno konferenco o Bližnjem vzhodu, ki so jo tamkajšnji narodi prej zaman čakali dolga tri desetletja.

Se še spominjamo lanskih božičnih in novoletnih praznikov v vzhodnoevropskih prestolnicah? Prve maše v Albaniji? Koliko veselja in praznovanja! Danes v Albaniji napadajo prazne trgovine, Moskva se sprašuje, če bo prihodnje leto imela kaj za v loncu. Porušila se je država, ki je 70 let bila strah in groza zahoda. Strah in groza pa ostajata, kvečjemu sta se še okrepila, saj zahodu grozi, da tamkajšnje jedrsko orožje pade v roke nedemokratičnim in nepredvidljivim si-

lam, da ga preplavijo množice, ki bodo prej ali slej bežale pred revščino, da se vplete tudi sam v eno izmed vojn med narodi neskončnega bivšega sovjetskega planeta.

Nemčija se je združila, Evropa pa je pošteno pritisnila na zavoro. Nemška prizadevanja za čimprejšnjo združitev Evrope zbujajo strah. Kdo bo imel v takšni Evropi glavno besedo, če ne 80 milijonski nemški narod, ki je v tem stoletju že dvakrat neuspešno skušal prevzeti njene vajeti? Nemčija si tudi najbolj prizadeva za pomoč vzhodni Evropi. Kaj pomeni ekonomska pomoč za neodvisnost pa menda vsi vemo.

V primerjavi s svetom se je v Italiji letos zgodilo še najmanj. In vendar je bil letos kongres, na katerem se je KPI preosnovala v DSL. Te dni se je zaključil kongres Stranke obnove komunistične prisotnosti. Ločitev je torej zapečatena. Bližajo se volitve, na

katerih bodo morali izbirati tudi tisti, ki so do zadnjega upali, da se bo stvar drugače uredila. To bo pa, upajmo, prineslo tudi tisto jasnost v samoopredelitvi in razmerju sil, ki bo omogočala ponovno navezovanje stikov in skupno nastopanje v političnih bitkah, ki nas družijo.

Če že zožim polje svojega razmišljanja se znajdem na naši zamejski stvarnosti, ki se navidezno vedno obrača v isti kaši. Poudariti želim besedo navidezno. Kajti prepričana sem, da se v ozadju pletejo čisto nove mreže. Kako drugače objasniti zadevo Primorskega dnevnika? Če bi bilo vse čisto, bi nam jo pristojni razložili.

Kaj pa želje za prihodnje leto? Bolje molčati. Spominjam se namreč, da je bilo v Sloveniji lani pred novim letom zelo razširjeno voščilo "mirno 1991"

Staviti moramo na vzhod

Pogovor z Diegom De Castrom

Štirinosemdesetletni italijanski znanstvenik Diego De Castro, zadnji poto-mec tisoč let stare piranske rodbine, je bil profesor statistike na univerzah v Torinu in Rimu, komentator torinskega dnevnika La Stampa, italijanski predstavnik pri zavezniški vojaški upravi v Trstu po vojni, posredovalec v letih hladne vojne in svetovalec italijanske vlade v pogajanjih za rešitev tržaškega vprašanja.

*

Profesor, ali še vedno obstaja slovenska nevarnost pred vrati Trsta?

Znak za konec alarma je bil navsezadnje dan, toda veliko jih je, ki tega ne razumejo. Pred dnevi mi je iz Trsta pisal neki gospod in mi še vedno govoril o pritisku slovanskih množic na Zahod. Menim, da te nevarnosti ni več, glede na razkranjanje Sovjetske zveze. Ta nevarnost je seveda obstajala v času, ko je bila Rusija imperialistična sila v polni ekspanziji. Srbija se je, v prvi svetovni vojni zganila, ker je imela za seboj carsko Rusijo. Tudi v drugi svetovni vojni je obstajala velika tovrstna nevarnost, če upoštevamo Stalinove načrte, ki so danes splošno znani. Tudi za srpom in kladivom se je skrivala sveta matjuška Rusija.

Kdo še govori o nevarnosti, čjeje ni več?

Gre za grde spomine, ki so ostali temu mestu in za nezaupanje, ki je še živo. Vse to je razumljivo: kdor se opari s kropom, se boji tudi hladne vode. Poznam Tržacane, ki so prepričani, da vsebujejo Osimski sporazumi tudi tajna določila o tem, da bo Trst pripadel Jugoslaviji. Seveda ne obstaja nič takega in to lahko zatrdim kot dober poznavalec materije. Toda bojazen je bila velika, o tem ni dvoma; tudi sam sem jo občutil. V zraku je visel tisti strašni občutek, da živimo v mestu, ki ga ni mogoče braniti. Zavezniki so nam povedali, da v primeru napada ni druge alternative kot umik; spomnimo se samo Tita in Hruščova na razvalinah so-cerbskega gradu! Pred njunimi nogami je ležal Tržaški zaliv. Spomnimo se samo proslule »črne limuzine«: vrata so se odprla in izginil si za vedno. To je bil čas, ki se ne povrne več.

Ali je napočil čas, ko naj se spet povežemo s svojim zaledjem?

Staviti na podonavsko in balkansko območje je kategoričen imperativ. To moramo storiti takoj, še preden nas bosta iz igre izločili Nemčija in Avstrija, še preden bo Jadran postal periferno morje, kar se bo nemara zgodilo, ko bosta Severno in Črno morje povezana z vodno potjo po Renu, Maini in Donavi, da ne govorimo o transsibirski železnici, ki bi utegnila postati glavna pot za japonski industrijski prodor v Evropo, če bi se Tokio in Moskva sporazumela o Kurilskih otokih. De Michelis je v tej smeri začel izvajati enako politiko kakor zunanji minister Carlo Sforza v dvajsetih letih: usmerjati naše gospodarstvo in našo kulturo proti Donavi. Na žalost tudi takrat niso bili zadosti hitri in Mussolinija so iz tega prostora izrinili Francozi. Danes ne gre za Francijo, ampak za Nemčijo z ogromno gospodarsko močjo. Če je bila možna prebaviti državo s šestnajstimi milijoni prebivalcev, to pač pomeni, da je možna vsega.

Nemška nevarnost torej?

Nemčija res lahko vzpostavi hegemonijo nad Evropo. Toda skrb zbujajoča ni njena delovna sila marveč kolektiv-

na zavest. Tistemu, ki danes enači fašizem in nacizem, bom odgovoril: fašizem je bil vsiljen narodu individualistov, nacizem pa je odraz določene miselnosti.

Ali je treba takoj priznati Slovenijo in Hrvaško, če hočemo odgovoriti na iz-ziv te vrste?

Bistveno ni uradno priznanje. Ta adut je po mojem koristno še naprej imeti v rokah, da bi nenehno lahko pritiskali na Srbijo z diplomatsko grožnjo. S tega vidika je bil kratki obisk predsednika Cossiga v Sloveniji domišljena poteza in po mojem mnenju usklajena z vlado. Ta obisk je bil znamenje, da Italija priznava Slovenijo de facto, ne da bi jo priznala tudi uradno.

Trst ima odličen položaj za to, da bi postal mostišče...

Nikar si ne delajmo utvar o našem zemljepisnem položaju, kajti to ne zadošča. V Srednji Evropi smo res zadnja postaja za Sredozemlje. Toda Trst bi bil ostal zanikno ribiško gnezdo, če se na Dunaju ne bi bili politično odločili, da ga bodo spremenili v svoje pristanišče in opremili mesto z moderno infrastrukturo, mu podelili carinske ugodnosti in uvedli privlačne pristaniške pristojbine. Trst se mora prebuditi. Tvegati mora, da se odpre navzven, ali pa bo izgubil igro.

Ali gre pri tem za ustrezne ljudi, ki bi to znali?

Spominjam se, da je predsednik tržaške trgovske zbornice Antonio Cosulich obredel vso Evropo, da bi našel delo za svoje mesto. Danes se nihče ne zgame. Trst danes dremlje v otrplosti. Škof Santin mi je malo pred smrtjo rekel: »Včasih so bili tu možje na mestu, danes pa ni nikogar.«

Ali preveč objokujemo preteklost?

Spomnimo se televizijske oddaje na Evroviziji, ki se je imenovala »Podobe iz Trsta«. Bila je veren portret Trsta, portret stare gospe, ki se razkazuje v družinskih draguljih, nima pa več ne življenjske ne moralne moči, da bi nadaljevala že prehojeno pot. Zato pa je prepirljiva in se vedno in povsod krega. Trst je ujetnik preteklosti, ujetnik požlahtnjene predstave o »Mitteleuropi«, ki je ni več. Joyce, Saba, Svevo, pa Maksimilijan Habsburški v nezgodovinski uniformi iz časa prve svetovne vojne, ko pleše s Charlotto, to je edina melasa, običajna pogreta juha, prenos preteklosti na podobo sedanosti. Pa »Trieste italianissima«, ki ploska in se navdušuje nad Koračnico Radetzkega, najbolj protitalijansko med vsemi avstrijskimi koračnicami.

Ali je kaj prevzetnosti v Tržacanih?

Zavedati se moramo, da nismo središče sveta. Najti si moramo svoje mesto in vlogo, ali pa bomo ostali nepotreben slepič na telesu Italije. Trst lahko postane pomemben, če se bo takoj lotil aktivne politike. Na primer: off-shore ostane v praznini plavajoče bančno okence, če ni usklajene akcije z zaledjem. Nesreča je v tem, da mislimo, da smo pomembni, pa nismo. Italija nas ne pozna, najbrž pa velja tudi nasprotno, kajti zdí se mi, da se v Trstu ne bi nihče razburjal, če bi Gadafi zasedel Lampeduso.

Toda kako naj se povežemo z zaledjem, če še niso premagani stari strahovi?

Če tega nismo zmožni storiti sami, moramo poklicati na pomoč nekoga od

zunaj. Trst ni otok in ne more živeti ne brez Furlanije ne brez zaledja. To mesto je postalo veliko po zaslugi tujcev in priseljencev. Zgodovina bi se utegnila ponoviti.

Logika, izhajajoča iz miselnosti, da stoji Trst na trdni skali, da je otok, je še vedno močna.

To logiko je treba preseči. Iz obrambe naše idenitete moramo preiti k izvozu našega modela kulture in k trgovskemu odpiranju. Ponavljam! Danes je absurden sleherni strah pred slovanstvom, nesmiselna je bojazen, da bi bili lahko deitalijanizirani. Razumeti bi morali, da postane naša, več kot dve tisočletji stara kultura, avtomatično privlačna za kulture, ki so nastale pozneje. Po invazijah barbarov skoraj da ni ostalo sledu o latinščini. Trst pa je s svojo beneško govorico stoletja asimiliral priseljence. Franc Jožef je poslal z Dunaja v Trst množico uradnikov, da bi ponemčili mesto, pa je čez nekaj let ugotovil, da so tudi ti začeli govoriti italijansko. Z benečansko govorico še danes lahko potuješ po Dalmaciji, nekatere stavke iz pomorske prakse pa razumejo od Trsta do Krfa. In kaj naj rečemo o Istri, kjer pošiljajo v italijansko šolo otroke, katerih starši so Slovani?

Kaj iz tega sledi?

Ugotovitev o privlačni moči neke kulture seveda ne pomeni, da se moramo vesti kolonialistično! Obogaten si, če poznaš kulturo svojega soseda. Spominjam se, da so me, ko sem bil majhen, gledali postrani, ker sem s kmečkimi otroki pomalem govoril slovensko, kolikor sem znal. V Trstu je tudi danes pogosto tako. Vendar bi bilo sožitje odlično, če bi ne bilo takih zgag, kot sta recimo Samo Pahor ali Gastone Parigi.

Pa je veliko takih?

Če obstaja mešanica narodov, potem je ta mešanica v Trstu. Če na svetu obstaja talilni lonec, potem je to Trst. Samo pobrsajte po telefonskem imeniku ali se ustavite ob osmrtnicah in si preberite imena! Ne razumem, zakaj bi se moral kdo zaradi tega vznemirjati ali razburjati. Genetika nam dokazuje, da so »mešanci« veliko boljši od »čistokrvnih«. Tako imenovani »nikogaršnji otroci«, rojeni po vojni, so podedovali najboljše genetične lastnosti Američanov in naših ljudi. To so neovrgljiva dejstva.

Kako zgraditi skupno evropsko hišo, če je Vzhod nacionalističen, Zahod pa ksenofoben?

Seveda, evropsko združevanje je danes bolj težavno, kot je bilo, ki je bil porušen berlinski zid. Zelo skeptično gledam na to, da bi zdaj, v tem trenutku, prišlo do politične združitve Evrope. Mislim, da bo v najboljšem primeru prišlo do tistega, čemur je Charles de Gaulle dejal »Evropa domovin«.

Ali je mogoče znova kupiti Istro?

Znova kupiti Istro je geslo, ki rabi izključno lovljenju volilnih glasov. Za Camberja to pomeni, da bi se »esuli« lahko vrnili na svoje domove. To ni realistično. To je utvara. To je podobno tistemu, kar počne predsednik MSI Fini, ki si da v Beogradu od Srbov obljuditi Istro, čeprav Srbi z njo nimajo prav nobene zveze. Če bi bil šel Fini k Mariji iz Medugorja, bi bilo popolnoma isto. Ne, ne, to je geslo, ki slabo vpliva na odnos Ljubljane in Zagreba do istrskih Italijanov. Za božjo voljo, vedno

sem se zavzemal, naj bi se istrski Italijani vrnili v Istro, toda brez priokusa zmagovitosti, brez očitkov tistim, ki so ostali onkraj meje, da so izdajalci.

Ali bi lahko govorili o Istri kot o avtonomnem otoku kulturne integracije?

Istrske kulture ni nikoli bilo v smislu, da je obstajala sama in zase. To je izmišljotina. Obstaja italijanska kultura, pa hrvaška kultura in delno slovenska kultura. Mislim, da je istrska kultura nekaterim stopila v glavo. Človeku gredo lasje pokonci, če pomisli na pisanje v italijansčini, s katerim je »istrski parlament« od Strasbourga zahteval pomoč. Prav nihče ni zainteresiran, da bi Istra postala kulturni laboratorij posebne vrste, čeprav v medsebojnem vplivanju kultur taki laboratoriji obstajajo. Vsako medsebojno vplivanje med različnimi kulturami je tak laboratorij. Toda cepljenje je tisto, kar je nemogoče. Tak cepič bi pomenil onesnaženje vode v eni in v drugi smeri. V političnem smislu pa je tak cepič nujen: Italijani, Slovenci in Hrvati morajo začeti nov dialog.

Profesor, kako dolgo bo trajala ta vojna?

Če ne bo hitro ustanovljena nekakšna konfederacija, bo nastal novi Libanon povsod razen v Sloveniji. Boste videli! Če se Evropi ne bo posrečila njena posredovalna misija, bo najhujše šele prišlo. Zdjaj požar še ni splošen. Gori počasi, če upoštevamo vse skupaj. Gorje pa, če bo eksplodiralo še v Bosni in Makedoniji, ali če se bodo prebudili vojvodinski Madžari, kakor so se prebudili kosovski Albanci. Potem bo nastal popoln kaos, totalna vojna vseh proti vsem. Saj tudi ne more biti drugače, ko pa je na tej »leopardovi koži«, ki se imenuje Jugoslavija, nič več in nič manj kakor dvaindvajset narodov in narodnostnih manjšin. Mar veste, koliko vojaških in polvojaških formacij se je med drugo svetovno vojno bojevalo v Jugoslaviji? Sedemnajst. Od muslimanskih SS do fanatično katoliških križarjev v Sloveniji.

Mogoče pa je klobčič tako zamotan, da je vojna edina alternativa?

Mogoče je res tako, če upoštevamo skrajno zapletenost tega rebusa. A kdo ve, kako bi bilo, če bi Jugoslavija imela nafto? Amerika bi intervenirala že prej in stvari bi se spremenile. Toda Amerika nima interesov na Balkanu in tako je vroči kostanj prepustila Evropi. Žal pa se je pokazalo, da se Evropska skupnost ni zmožna soočiti s problemom. Ne pozna ne načina mišljenja Jugoslovancov, ne njihove zgodovine.

Tudi De Michelis ne?

Tudi De Michelis ne. Kako naj človek razume, da dvesto v belo oblečenih uradnikov Evropske skupnosti ne more storiti nič, ali skoraj nič? Kako je mogoče ne vedeti, da Jugoslavija ni bila nikoli, poudarjam nikoli, prostovoljna državna zveza. Skupaj sta jo držala najprej diktatura kralja Aleksandra in pozneje Stojadinovića, po drugi svetovni vojni pa Titova železna pest. Brez tega bi bila razpadla. Evropa je torej poskušala ohraniti pri življenju mrtveca in preprečiti razpadanje, vse iz strahu, da bi bolezen utegnila okužiti Sovjetsko zvezo. In rezultat takih prizadevanj? Podaljšala se je agonija Jugoslavije, diplomatska rešitev problema je bila s tem otežena, z vsem tem pa ni bil preprečen razkroj Sovjetske zveze.

Ali lahko jugoslovanska infekcija okuži tudi druge?

Če bodo nastale nove Jugoslavije, to ne bo odvisno od Jugoslavije. Odvisno bo od podobnosti razlogov, ki so delovali v Jugoslaviji. Ponavljam, prav v tem je najhujša napaka Evropske skupnosti: verjela je, da bo preprečila razpad Sovjetske zveze, če bo blokirala razpadanje Jugoslavije. Pri prehodu iz diktature v demokracijo vznika nacionalizem, ki je v sami logiki takega prehoda, rabi pa ustvarjanju konsenza, ne glede na gospodarsko krizo. Žal je to bolezen, lastna vsemu Vzhodu.

Na Balkanu je še iracionalna komponenta, ki smo jo prezrli...

Tam na Balkanu je vojna skoraj fiziološka danost, glede na to, da življenje ni veliko vredno. Štiri stoletja turške dominacije so zaznamovala srbsko dušo in način mišljenja. Miselna komponenta islamizma je prežeta s fatalizmom svete vojne. Kar se Hrvatov tiče, jim je od vekomaj določeno, da se bojujejo do zadnjega. Potem je tu še breme čisto orientalskega primitivizma. Ko je Napoleon zasedel Črno goro, so gorjanci te dežele francoske ujetnike žive zakopavali tako, da so jih privezovali na trupla obglavljenih ujetnikov. Ne vem, kaj se je od takrat spremenilo.

Teško je verjeti, da bi gospodarske sankcije spremenile to stvarnost...

Velikanska utvara je, če kdo misli, da bodo Srbi zaradi gospodarskih sankcij in zimskih tegob spustili gorjačo iz rok. Je mar Sadam Husein padel zaradi zahodnih sankcij? Zdi se mi celo, da so ga sankcije okrepile. Zgodovina nas uči tole: če ima režim v svojih rokah ključna ministrstva - vojno, notranje in zunanje - in če vrhu tega popolnoma kontrolira informacije, potem tu ni kaj storiti. Razen tega so logistične rezerve jugoslovanske armade velikanske, skoraj neizčrpne.

Ali mislite, da zaradi te vojne, ki počasi izgoreva, ni možna hitra rešitev krize?

Mogoče. Toda, če drugega ne, vojna s počasnim izgorevanjem vsaj ne povzroča toliko žrtev, kot bi jih totalna vojna. Si predstavljate kaj bi bilo, če bi Srbi uporabili plin, tako kot so grozili? Če bi bil uporabljen iperit, bi mrtve šteli v desetstisočih. Tako pa se ljudem vsaj posreči, da pobegnejo s področja, kjer divja vojna. Zdjaj bom povedal nekaj, kar sodi v brutalno hladnost statistike. Prava vojna udari po vseh in se ne ozira na naravno selekcijo. Ubija mlade, polne življenjske moči, pri življenju pušča le ženske in otroke, v demografski piramidi pušča strahovito luknjo. V tej počasni vojni pa najboljši pobegnejo, na bojnem polju ostanejo najslabši, fanatiki in duševno sprevrženi. Tako družba ohrani vsaj tisti življenjsko pomembni člen, ki je potreben za obnovo.

In vendar podirajo spomenike in jih ravnajo z zemljo...

Nikar me ne pripravite do tega, da bi začel razmišljati v Dubrovniku! Kakšna neskončna bolečina je to! Nič kolikokrat sem s svojo jadrnico rezal valove pred Dubrovnikom. V nekaterih detajlih je Dubrovnik lepši od Benetk. Tisto zidovje nad morjem je eno od svetovnih čudes. To so rane, ki jih ni mogoče zaceliti.

Il Piccolo - PAOLO RUMIZ

S predstavitevne večera v Šempolaju

Zaključena Scaranova doba *Nove knjige zamejskih avtorjev*

(Ne)razrešitev krize na goriški občini

Z odstopom župana Antonia Scarana se je na goriški občini začela kriza, ki ji zaenkrat ni videti bližnje in zadovoljive rešitve. Ali je bilo krizo pričakovati ali ne, tega danes ni mogoče povsem ugotoviti. Dejstvo je, da se pri odobritvi statuta in proračuna niso pokazale velike težave in da so problemi nastali pri tolmačenju pomembnosti in smiselnosti izgradnje nekaterih velikih infrastruktur, in sicer velike šole - kasarne za finančne miličnike na mirenškem letališču, zapadne obvoznice pri Štandrežu in nove goriške bolnišnice. V zvezi s tem so nastala protislovja in pravi razdor v svetovalski skupini krščanske demokracije, v kateri je del svetovalcev z odbornikom Fornasarijem na čelu bil kritičen do realizacije zgoraj navedenih objektov vsaj v okviru obstoječih načrtov, medtem ko je župan Scarano skupaj z ostalimi demokrati in še posebej s socialistično skupino odločno zagovarjal stališče, da je treba z deli takoj začeti. Ker pa je glasovanje o eni resoluciji pokazalo, da je župan v manjšini, je slednji dal ostavko in napovedal, da ne bo več kandidiral za župana.

Kar lahko brez skrbi ugotovimo je, da se je s krizo, ki je precej neobi-

čajno nastala na goriški občini, zaključila doba Scaranovega županova. Čeprav tu ni prostora za končno in globalno oceno desetletnega delovanja tako profiliranega odbora, kot je bil Scaranov, nekaj le moramo povedati o zadržanju te mestne vlade do manjšinskega vprašanja in do Slovencev nasploh. Ni dvoma, da je Scaran v vseh teh letih dosledno zagovarjal in predstavljal stališče goriških italijanskih nacionalističnih krogov; da je po drugi strani tudi znal s perfinjeno politično spretnostjo ohraniti dostojen odnos do slovenske stvarnosti in vsaj kot župan tudi korektno spremljati iniciative Slovencev, mu moramo v tem trenutku tudi priznati. Treba mu je tudi priznati, da je vsekakor sprejel predlog novogoriškega župana Pelhana o skupnem mestu, čeprav se ni povsem zavzel za dosledno uredništev te ideje. Ne moremo pa pozabiti, ko gre za ta končna razmišljanja, na njegovo povsem negativno stališče do velike manifestacije Slovencev na goriškem Travniku 1984, s čimer je pokazal pravi obraz zagovornika protislovenskih tez, predvsem pa demokratično nezrelost, saj je bila takratna manifestacija le izraz želje in pričakovanja občanov slovenskega jezika.

Vsi dobro vemo, kaj je za narod knjiga in v njej izpovedana misel: dokler ustvarjalci polnijo strani z besedo, se jezik razvija, ne mrtvi, narodova vsakršna identiteta je dinamična, perspektivna, odprta v svet. V manjšinskih skupnostih ima književnost še dodatne poudarke, saj izpoveduje živost, srečo in življenje in najhujše je takrat, ko besede ni več. Pred leti sem se pogovarjal z nekaterimi Ladinici iz južne Tirolske. Zagotavljali so, da živijo udobno, celo razkošno, saj daje turizem izjemno gospodarsko trdnost, a prava tragedija te skupnosti je v tem, da že več kot desetletje ni doživela krsta leposlovne knjige v ladinščini. Posledica tega je danes otipljiva, saj se jezik in narodna zavest ladincev v tamkajšnjih dolinah arhaizirata.

Tak poudarek v uvodu tega zapisa je bil potreben zaradi tega, da bi bolje razumeli sintagmo - "predstavitve knjige je praznik". Teh praznikov smo v zadnjem letu doživeli kar nekaj: Pahor, Rebula, Zora Tavčar, Pangerc, Pregarc, Verč in še kdo so dali v javnost svoje nove stvaritve, ki polnijo celoten slovenski narodni prostor in opozarjajo nase tudi mednarodni zemljepis. In potem so tu še Miroslav Košuta, Ace Mermolja in Marko Sosič, zaradi katerih je to poročilo pravzaprav nastalo, da bi opisalo

predstavitveni večer (pred par tedni) novih treh knjig v znanem šempolajskem gostišču Gruden. Knjige, ki so jih omenjeni avtorji podpisali, označujejo novo leposlovno zbirko Devini pri Založništvu tržaškega tiska. O tem je na prazničnem večeru spregovoril Marko Kravos. Težišče pa je bilo seveda na novih književnih delih, o katerih so spregovorili znani strokovnjaki za literaturo.

Marija Pirjevec je novo Košutovo pesniško zbirko "Riba kanica" uokvirila v širši slovenski prostor z mnogimi primerjavami s pesniki iz prejšnjega in začetka tega stoletja. V svojem esaju je Pirjevecova razčlenila jezikovno sočnost kriškega pesnika, ki črpa motive za svojo umetnost iz domačega obmorskega prostora in jih nato preoblikuje v univerzalno metaforo, prepojeno zdaj z otožnostjo, zdaj z ironijo in avtorefleksijo. Literarni kritik Peter Kolšek pa je tudi zadnjo knjigo Aceta Mermolja "Elegije in basni" navezal na mit o Odiseju, ki polni vsebinski krog pesnikove predzadnje zbirke. Opazna prvina nove knjige pesmi pa je nekakšna zrelost, s katero Mermolja skozi meditacijo opozarja na stanja človeka v sodobni družbi, kar po drugi strani povezuje s subjektivno ljubezensko izpovednostjo. "Rosa na steklu" pa je prozni prvenec Marka Sosiča. Kot je podčrtal

Ivan Verč, je to knjiga romanov na treh straneh. Nastali so kot skice ali sinopsisi za filmske scenarije, avtor pa jih je preoblikoval v literarno formo. Ta literatura govori o ljudeh na robu, o neznatnih eksistencah in hrepenenju. Kratke Sosičeve zgodbe suvereno vstopajo v svet slovenske proze.

Večer v Šempolaju je potekal kar se da intenzivno in povodno, brez običajnega formalnega leska nabitih dvoran, v katerih se mogoče intimnost izgubi. Nasprotno, predstavitev treh knjižnih novosti je bila prežeta z ritmi in zvoki, ki so jih posredovali sami avtorji s svojim branjem in s tem ustvarili tisto magično sozvočje med umetniško besedo in poslušalci, kar je konec koncev tudi smisel vsakršnega umetniškega prizadevanja.

MARIJ ČUK

DAROVI IN PRISPEVKI

Ob poravnavi naročnine so v sklad DELA prispevali tovariši:

Palmino GABROVEC, Praprot 8.000 lir,

Pepka BRIŠČIK, Repnič - 10.000 lir,

Pierino MILIČ, Repnič - 8.000 lir.

Srečno Novo leto

TRŽAŠKA KREDITNA BANKA • KMEČKO-DELAVSKA HRANILNICA IN POSOJILNICA V SOVODNJAH • HRANILNICA IN POSOJILNICA OPČINE KMEČKA IN OBRтна HRANILNICA IN POSOJILNICA V NABREŽINI • KMEČKO OBRтна HRANILNICA DOBERDOB • KMEČKA BANKA GORICA